

Elveszettség

Dr. Czimmer Gyula

Talán kicsit erőltetettnek tűnik a cím, amikor egy állatorvos (most én) ezzel a szójátékkal próbálja felhívni a figyelmet a közelgő, az ebek (értsd kutyák) ún. szervezett, veszettség elleni oltásának időpontjára. Ugyanakkor, erre az ismeretterjesztő írásomra készülve, megpróbáltam kitalálni a szó eredetét. Figyeljék csak, milyen érdekesen hangzik: -éhen veszett-, - ködbe veszett-, - belém veszett-, - megveszekedett-, -vész, veszedelem-, vézskorszak-, -vészmadár- stb. Mennyivel szemléletesebbnek tűnik

viszont a betegségre régen használt „ebdüh” vagy „víziszony” kifejezés, melynek a magyarázatát talán nemsokára sikerül elmondanom. Előljáróban csak annyit, hogy senki ne az alkoholistákra gondoljon, amikor arról beszélünk, hogy Magyarország nem mentes a betegségtől, ellentétben pl. az Egyesült Királysággal, Írországgal, Norvégiával vagy Svédországgal. Egyesek szerint a mamutok is emiatt pusztultak ki, de az biztos, hogy már az ókorban ismert volt a kór. Sokaknak talán „beugrik” iskolai tanulmányaiból, hogy ennek az egésznek köze lehet Pasteurhoz, de persze nem a tej miatt, hanem mert ő dolgozta ki munkatársaival a veszettség elleni védőoltást 1885-ben, megmentve az első oltással egy veszett kutya által megmart (ld.: ebdüh) kislány életét.

Majd elmondom rögtön azt is, hogyan lehet a fertőzést követő vakcinázással megelőzni az elhalálozást (v. az állatok elhullását), de hadd említsem meg Hőgyes Endre nevét, hiszen neki sikerült jelentősen továbbfejlesztenie a védőoltást (1888). A budapesti Pasteur Intézet alapítójáról csak annyit, hogy ilyen gyönyörű szócikket is írt: „A szédülés tüneteinek igazi okáról fokozódott dobübeli nyomásnál; vagy „Az ondószálcsák behatolásáról a fiatal sejtek protoplazmájába”.

A Babes-Bolyai Egyetem nevének első tagjátadó Babes Viktor Bécsben született, Magyarországon is tanult, az akkori magyar kormány küldte ki Pasteurhoz, végül híres román orvosként tartják számon, akiről a betegség szövettani diagnosztikájában a Babes-féle csomócskát is elnevezték. Jóval ismertebb persze a kórjelzésben a Negri-testek, amely szintén egy tudósnek állít emléket és sokáig szinte kizárólagosan diagnosztikai értékű volt, ha a beteg állat agyvelejéből készült szövettani metszetben megtalálták a zárványokat. Mivel most már kezdek elveszni a részletekben, térjünk vissza az elejére. Mi is az a veszettség? Latinul rabies, németül tollwut, franciául rage. Szinte biztosan bele lehet halni, a világon csak néhány esetet jegyeztek fel, amikor a betegségből valaki felépült. A melegvérű állatok (és persze az ember) betegsége, több típusa létezik, és a denevérek között találtak tünetmentes vírushordozót is (vannak Önök között barlangászok? közöttük légúti fertőzést is leírtak!).

A környezetben beszáradva csak néhány napig bírja a vírus, és szerencsére a fertőtlenítőszer is gyorsan elpusztítja, de próbált már valaki veszett kutyát, rókat etetni, özet simogatni?

Szóval leginkább harapással terjed, de emlékszem, amikor az egyetemünkön kólikás tünetekkel kezeltek egy lovat, amelyről később kiderült, hogy veszett volt, még azt is beoltották, aki csak benézett a terembe. A lövedék alakú vírus ugyanis egy idő után (a tünetek jelentkezésekor már biztosan) megjelenik a nyálban, és a szaruhártyára jutva is fertőzhet. (Ezt persze nem úgy kell érteni, hogy a ló bárkinek is megharapta a szemét!) Szóval, a harapás helyén az izomsejtekből (v. a szaruhártya sejtjeiből) az idegekbe, majd az idegdúcokba jutva ér el bizonyos sebességgel a központi idegrendszerbe, és miután tömegesen elszaporodott, és kiváltotta a betegségre jellemző viselkedést, tüneteket, továbbjut a nyálmirigyekbe (így fertőz a harapással), ill. a különféle szervekbe. A harapás és a betegség jelentkezése között sokszor néhány nap, de néha több hónap is eltelhet! Embernél, ill. növényevő állatoknál a fertőzést követő vakcinázás (ún. posztinfekciós sorozatoltás) eredményes lehet, ha az immunitás kifejlődik, mielőtt a vírus elérné a központi idegrendszert, ez az idő függ a harapás helyétől is (mennyire van messze a központi idegrendszertől). Persze legjobb, ha a védettséget már jó előre biztosítani próbáljuk. Erre szolgál a kutyák, macskák, görények, lovak stb. oltására használatos nem túl drága oltóanyag, és a környékünkön a rókaéknál régóta használt csalétkes vakcina is. Tuladonképpen a vírus „harapását” gátoljuk meg, ezzel védve az embert is. Igaz ugyan, hogy a ma már nagy biztonsággal használható emberi veszettség elleni vakcinához Magyarországon is hozzájuthatunk, de az árából jó sok kutyát be lehet oltani.

A kórfejlődés alapján lehet a fent már említett **v í z i s z o n y t** is megmagyarázni, hiszen ilyenkor a nyelést irányító idegek már megbénulnak, vagy a nyelés a bénulás előtt is görcsös fájdalmat okoz. Az állatok között gyakori a szokatlan, eddig nem jellemző viselkedés:

pl. a dühöngés (-ebdüh-dühöngő veszettség), vagy éppen ellenkezőleg: a szokatlanul óvatlan, szelíd viselkedés (csendes veszettség) gyakran a rókaéknál, de sokkhatásra már bizony ezek is harapnak. Tehenekre jellemző a számárdítás-szerű rekedt hang, a macskák általában támadnak, a vadon élő állatok pedig elvesztik az embertől való ösztönös félelmüket. És Önök félnek már?

Annyira talán nem kell (egymástól sem), mostanában a környéken nem találkoztunk veszett állattal, viselkedni meg amúgy tudni kell. Tudják, mi a különbség viselkedés és magatartás között?

Az Unióban egyre nagyobb szerephez jut az egyén (itt az állat tulajdonosa) felelősségvállalása, ezért talán nem kell magyarázni, miért célszerű beoltatni állataikat - a kutyákat évente amúgy is kötelező. Szeressék egy kicsit a postásokat is, ha már a kutyák nem teszik!

Ne aggódjanak miattam, én már be vagyok oltva!

Dr. Czimmer Gyula

